

գահի աջ ու ձախ կողմում կանգնած են, խոնարհ և ձեռները կրծքերի վրայ խաչաձև ծալած: Այս ժամանակ երևում է հրեղէն ձիու վրայ նստած լուսեղէն մի ձիաւոր, որ արագութեամբ յառաջանում է դէպի Աստուածածնի գահը: Գալիս, կանգնում է Աստուածածնի առջև և սպասում:

Աստուածածինը հարցնում է.—կատարեցի՞ր:

—Այո, կատարեցի, պատասխանում է ձիաւորը. քառասուն գազ հոր փորեցի, և մէջը ձգելով քարկոծեցի. հողով, մարմնով կորաւ. ոչ հողին ելաւ առ Աստուած, ոչ մարմինն իջաւ գերեզման:

—Այս ի՞նչ բան է, հարցնում է Ալմօն:

—Այդ արդէն քո գիտեանալու բանը չէ, պատասխանում է Գաբրիէլ հրեշտակաւոր:

Մէկ էլ լսում է. «Աղէ, աղէ, վեկաց», վեր է կենում, բաց անում աչքերը, տեսնում, որ հիւանդ որդին իրեն ձայն է տալիս, բարկանում է, թէ ինչի՞ ձայն տուեց և թոյլ չտուեց տեսնելու և՛ իւր ախրը:

ՄՆՈՏԻԱՊԱՇՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երբ թոնիրը լաւ չի վառում, տանտիկիւնները ակից շորով քամի են տալիս, գրորբում են», ասելով.

Չը՛խ, չը՛խ, չը՛խ,

Մուխը բռնէք,

Աղ բարձէք.

Չը՛խ, չը՛խ, չը՛խ:

Խմոր շաղախելիս երբ ջուր են լցնում, ասում են. Յիսուս, Քրիստոս, Աստու բարաքէն մէջն հինի:

Երբ հացառը (ռաֆաթէն, բաթաթը) առաջին անգամ խփում են թոնրին, այսինքն առաջին հացը կպցնում են թոնրի կողին՝ որ թխուի, ասում են.

Թաղա-խաց-խացի հրեշտակներ,

Դուք իմդադ (օգնական) հինէք, չարը բարին դարձնէք:

Երբ հացը թոնրի մէջ տփտփում է, հացթուխը ասում է.

Խէր, խէր,

Խացին հեժնութեն,

Մահին թանգութեն,

Իմ խօրն ու մօրն

Արքայութեն:

Հաց թխելու աւարտին զրտնկողը զրտընակը համբուրում,

դնում է գլխին, իսկ հացթուխը խաչակնքում է հացառն ու թոշերը՝ տանելով:

Խաց խացի խրիշտակներ,
Պաղ սուփրայ, տաք թունդիր,
Արդար եղան զաստակ,
Բարեխօս հինէք Աստծուն:
Աշխարհքին խէր խաղաղութեն տաք,
Աղքատ խօքուս օղորմանաք:

Հաց թխելիս առաջին հացը հացթուխը խաչակնքում է և տալիս, որ տանեն փողոց, առաջին հանդիպողին տան, որովհետև հաւատում են, որ այս բարերարութիւնը թօխտը թաքախա հինում ա երկնքի երեսը, Աստծու մօտ բարեխօս ա հինում, չարը բարին ա դարձնում:

«Առջնաթուխ» ¹⁾ 7 հացը տնեցիները չեն ուտում, որովհետև ուտողի ամուսինը կը մեռնի:

Թոշերից հանած հացը տաք-տաք չեն ուտում, այլապէս կը կատաղեն:

Այրուած հացը ուտում են, որպէսզի փող գտնեն:

Ով հացի մէջ տեղն ուտի և կողքերը թոզնի, այդ կողքերը այն կեանքում օղ կանեն և նրա վիզը կը ձգեն:

Հարսանից փոխ բերած հացը պէտք է վերադարձնել, որովհետև երկու քայլ մի փոխ բերած հացի համար դժոխք են գնացել: Հացը դանակով չեն կտրում, մեղք է:

Հացը «շոշոնք» (շուռ տուած, հակառակ կողմից), չեն դնում սեղանի վրայ, մեղք է:

Եթէ հացի պատառը ձեռքից վայր ընկնի՝ հիւր կը գայ:

Ճանապարհին հացի կտոր տեսնելիս «դամաթ» են համարում, վերցնում են ուտում, կամ շանը տալիս, և կամ մի մաքուր տեղ դնում:

Լուացք անելիս թքում են սապնի վրայ և ասում.

Թու, թու, թու.

Թաքնի (տաշաի) որքը մաշի,

Սապոնինը չմաշի.

Որպէս զի քիչ սապոն գործածուի:

Երբ գլխները լուանում են և սկսում սանրել՝ խճճուած մազերը շուտով հարթելու համար ասում են.

Օղորմի անյիշատակ պառուին,

Օխտը դան (անգամ) գնաց Երուսաղէմ,

¹⁾ Առաջի թխած:

Ձուզեց յիրան արքայութեն,
Ուզեց յիրան խառնուկ ծամին յիստկութեն (մաք-
րութիւն):

Եւ կամ

Օղորմի անյիշատակ պառուին,
Գացե նստե օխտը ճամբա բաժին,
Քարը քաղե, աւազը մաղե,
Ձուզե իր մեղաց թողութեն,
Ուզեր ա խառնած կաժին,
Թախկած մազին յիստկութեն:

Եթէ կար անելիս ձեռքերը քրտնում են, բոշա կնոջ յետոյքը
կամթում են, որ այլևս չքրտնի: Նոյնն անում են նաև այն մտքով,
որ ձեռքի դանակը սուր լինի: Նոյն նպատակներով նաև ձեռքերը
բռնում են աման հաւի պոչի տակ, որ ձուռն ընկնի ձեռքերի մէջ:

Թուխս գնելիս տանտիկիւնները երեք անգամ պտտում են
տաշտի շուրջը և խաչաձև անցնում վերայից. ապա շարում ձուռ-
ները յարգի վրայ և իրենց գլխի ծածկոցը ծոճրակի և շորերը
մէջքի կողմից բարձրացնում, որպէսզի վառեկները զեղեցիկ լինեն:

Եւ երբ վառեկների դուրս գալու ժամանակը մօտենում է,
մի բուռ ալիւր են խփում պատին, այնպէս որ պատի վրայ գոյա-
նում են մեծ ու փոքր խալեր, որոնք, իբր, ներկայացնում են
թուխան իւր ձագերով: Այսպիսով նպատակում են վառեկների շուտ
դուրս գալուն:

Կանանց արգելուած է հաւ մորթելը, ինչպէս նաև նրանց,
որոնք քաւոր չեն եղած:

Նոր գնած հաւերի ոտները լուանում են տան թոնրի ակի
վրայ, որպէսզի սրանք կապուին տան հետ և չգնան կորչին:

Կանայք չորեքշաբթի, ուրբաթամսի և կիրակնամսի գիշեր-
ները առաջաստ չեն մտնում, մեղք համարելով:

Գիշերով տախտը չեն աւելում, որպէսզի տան խէրն ու բա-
րաբէն դուրս չգնայ, ոչ էլ աւելը ուրիշին են տալիս:

Գիշերով չեն լուացում, որպէսզի պատուհան չպատահի:

Գիշերով ծամոն ծամելը «մեռելի միա ա, կենդնի թիա ա»:

Գիշերները գործածական ամանները բերինքսիվայր են
դնում, որ սատանաները չտանեն գործածեն:

Ջկրտալիս ասում են. «Մեղայ Աստծու», որպէսզի յանկար-
ծամահ լինելով մեղաւոր չգնան երկինք:

Աղը չեն թափում, որպէս զի միւս կեանքում աչքի թարթա-
փով հաւաքել չտան:

Կերակրի աժանները չեն լիզում, որպէսզի իրենց հարսանիքին բուք չլինի:

Բուք է լինում նաև պառաւած աղջկայ հարսանիքին:

Եթէ պատահմամբ իրար մէջ ընկած հողաթափները միասին հաղնեն՝ երկու անգամ կամուսնանան:

Եթէ կարողանան իրենց արմուկը համբուրել, բոլոր ցանկութիւնները կը կատարուեն:

Յաւը-չոռը սրբի դուռը թողնելու նպատակով հիւանդները իրենց հանդերձներից կտրում են և սրբի քարերի, ծառի ճիւղերի վրայ կապում:

Եթէ հիւանդը մի ուրիշ մարդու վրայով շէմքէ անցնի, իւր ցաւն ու չոռը վերջինիս կանցնի:

Եթէ մայրը հօր հին շորերը «թաթաշոր» (խանձարուրի շոր) չինի երեխայի համար, սա «խորշուկ» հիւանդութեամբ կը հիւանդանայ:

Եթէ հիւանդը եղունդները կտրի, հիւանդութիւնը կը վերանորոգուի:

Եթէ դատարկ օրօրոցը օրօրեն՝ երեխան կը մեռնի:

Եթէ առաջին անգամ եկած ձիւնից մարդ ուտի՝ մայրը կը մեռնի:

Եթէ ննջեցեալ անցկացնելիս մեծ և փոքր տնից դուռն չգան՝ հրեշտակակոխ կը լինեն:

Եթէ շերեփը թողնեն կճուճի մէջ՝ մեռելի աչքը աշխարհքից չի կտրի:

Եթէ մեռելը քիչ է լինում, տէրտէրները հրամայում են ժամկոչին դադարը ձեռնել:

Եթէ քահանայ մեռնի, աշխարհը կը խաղաղի, ցաւը չոռը կը վերանայ:

Եթէ մինի աչքերը ձիւնից ձմէթ է լինում, առանց նրա դիտութեան աղ են ածում գլխին, որ անցնի:

Եթէ սխտորի կճեպը կրակը ձգեն՝ դարձուրի վէրքը կը մըռմուայ:

Խանութեանը խանութը բանալիս նախ խաչակնքում է և ապա կողպէքը բանում: Առաջին անգամ բան ծախելիս՝ (սիֆտին) ապառիկ չի տալիս, որ մինչև երեկոյ շարունակ ապառիկ չվաճառէ: Նաև ուշադրութիւն է դարձնում, թէ առաջին գնորդի ձեռքը խէր էր թէ շառ. եթէ խէր է՝ մինչև երեկոյ լաւ առուտուր կունենայ, իսկ եթէ շառ՝ վատ:

Շարաթ երեկոներին խանութեանները խանութներում խունկ են ծխում, որպէսզի լաւ և օգտաւէտ առուտուր ունենան:

կշեռքի նժարին ոտք դնելը մեղք է համարուում:

Արհեստաւորի դազգահի, սալի վրայ նստելը մեղք է համարուում, «խէրն ու բարաքէն» կը պակսի:

Բոյախոյու կարասի ներկերը փշանալիս՝ մի մեծ սուտ են խօսում, որպէսզի ներկերը կրկին լաւանան, այս պատճառով էլ մի անհաւատալի, սուտ բան լսելիս ասում են. «Կարաս աւաւերի»:

Վախեցածին բժշկելու համար անխօս տանում են մի նոր թաղուածի կամ սպանուածի գերեզմանի վրայ ոտներն ու ձեռները լուանում և ջրի ամանը կոտորում գերեզմանի վրայ: Վերադարձին կարող են խօսել, իսկ գնալիս՝ ոչ:

ԿԱՄԱՒՈՐ ՊԱՍԵՐ ԵՒ ՏՕՆԵՐ

Նոր-Բայազէտի հին սերունդը մեծ ֆերմեռանդութեամբ պահում էր ոչ միայն շարթապասերը, այլև չորեքշաբթի և ուրբաթ օրերը. այժմեան սերունդը այնքան մեծ կարևորութիւն չի տալիս, թէև խեղճը սաստիկ աղքատութեան պատճառով ուտիս օրերն էլ է պահ պահում, որովհետև կերածը ցամաք հաց է միայն: Պասերից Մննդեանը, ս. Սարգսինը, (Առաջաւորաց), Մեծ պասի առաջին և վերջին շաբաթները, Համբարձմանը, Վարդավառինը և Աստուածածնի այնուամենայնիւ պահում են:

Բացի այս օրինական պասերից՝ գլխաւորապէս պառաւ կանայք կամաւոր պասեր ևս պահում են, սակայն ոչ բոլորը, այլ ով կամենայ, որովհետև «պահող պահողաց ա»:

Այսպիսի կամաւոր պասերից նշանաւոր են.

Մ. Կարապետի պասը.—Տևում է Համբարձմանից մինչև Վարդավառ. միայն շաբաթ և կիրակի օրերը ուտում են ուտիսի կերակրներ, բայց ոչ մանղէն: Այս պահեցողութեան ընթացքում նաև ծամոն չեն ծամում, մեղք համարելով:

Վարդավառի «Եթողքի» պաս.—Պահում են Վարդավառի պասի նախընթաց շաբաթը, հետևապէս և՛ Վարդավառի պասի մի շաբաթուայ փոխարէն՝ երկու շաբաթ:

Ս. Աստուածածնի պասը.—Պահում են նոյն պասի նախընթաց շաբաթը ևս:

Ս. Վարդանի պասը.—Պահում են բարիկենդանի վերջին շաբաթի հինգ օրը և շաբաթ օրը ուխտ գնում Արափարսի ս. Վարդանի վանքը: Այս պասը գլխաւորապէս պահում են յօդացաւ (քամի) ունեցողները՝ ս. Վարդանի վանքից բժշկութիւն հայցելու յուսով: